

1.8. Анализ и оценка на въведените схеми за управление на отпадъците на принципа "Отговорност на производителя" и "Замърсителят плаща"

СЪДЪРЖАНИЕ

I.	Анализ и оценка на въведените схеми за събиране на отпадъци и прилагане на принципите "разширена отговорност на производителя" и "замърсителят плаща"	258
I.1.	Същност на принципите „Замърсителят плаща” и "Разширена отговорност на производителя"	258
I.2.	Схеми за управление на отпадъците	259
I.2.1.	Отговорност на причинителя и притежателя за образуваните отпадъци при производството на стоки и услуги	259
I.2.2.	Разширена отговорност на производителя (РОП) относно 6 групи масоворазпространени отпадъци (МРО)	264
I.2.3.	Схема за отговорност на домакинствата и на другите лица, които генерират подобни на битовите отпадъци	273
I.2.4.	Материално и териториално покритие на разделното събиране на отпадъци на територията на Р.България.....	276

I. АНАЛИЗ И ОЦЕНКА НА ВЪВЕДЕНИТЕ СХЕМИ ЗА СЪБИРАНЕ НА ОТПАДЪЦИ И ПРИЛАГАНЕ НА ПРИНЦИПИТЕ "РАЗШИРЕНА ОТГОВОРНОСТ НА ПРОИЗВОДИТЕЛЯ" И "ЗАМЪРСИТЕЛЯТ ПЛАЩА"

Анализът има за цел да отговори на следните въпроси:

- Каква е същността на установените в страната схеми за управление на отпадъците и прилагат ли тези схеми принципите „Разширена отговорност на производителя“ и „Замърсителят плаща“
- Позволяват ли тези схеми създаването на ситуация при която се използва монополното положение в ущърб на потребителите на стоки и услуги - населението и бизнеса
- Как се прилагат тези схеми
- Кой са основните предизвикателства на прилаганите схеми
- Може ли да се разшири прилагането на съществуващи успешни схеми за управление на отпадъците за други потоци отпадъци.

I.1. Същност на принципите „Замърсителят плаща“ и "Разширена отговорност на производителя"

Рамковата директива за отпадъците (Директива 2008/98/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 19 ноември 2008 година относно отпадъците и за отмяна на определени директиви) (изменена с Директива (ЕС) 2018/851 на Европейския парламент и на Съвета от 30 май 2018 година за изменение на Директива 2008/98/ЕО относно отпадъците), съответно ЗУО, оперират както с принципа „Замърсителят плаща“, така и с принципа за „Разширена отговорност на производителя“, които взаимно се допълват.

Принципът „Замърсителят плаща“ е заложен в Договора за функционирането на Европейския съюз (чл.191). Този принцип във връзка с отпадъците изисква:

- причинителят и притежателят на отпадъци да ги управляват по начин, който гарантира висока степен на защита за околната среда и човешкото здраве
- причинителите на отпадъци да поемат отговорност за отпадъците си
- разходите за опазване на околната среда и човешко здраве, свързани с образуването и третирането на отпадъците, трябва да бъдат отчитани при определяне цената на продуктите и услугите
- разходите за третиране и транспортиране на отпадъците са за сметка на причинителите и притежателите на отпадъците.

Принципът "Разширена отговорност на производителя" (РОП) е екологичен принцип, който се прилага като съвкупност от мерки с цел намаляване на общото въздействие върху околната среда от даден продукт и въвежда задължения и отговорности за производителя на продукта по време на целия му жизнен цикъл за: ограничаване на съдържанието на опасни вещества, обратно приемане, повторна употреба, рециклиране, оползотворяване и обезвреждане на отпадъците, получени в резултат на употребата на продукта.

В съответствие с този принцип, производителите на продукти трябва да поемат отговорност, включително финансирането за:

- предотвратяване и намаляване на отпадъци, образувани при производството на техните продукти
- проектиране и разработване на продукти, които подлежат на многократна употреба, са технически издръжливи, не съдържат или имат ограничено съдържание на материали и вещества, представляващи риск за околната среда;
- развиване на пазари за повторната употреба и рециклирането на отпадъците, образувани след крайната употреба на пусканите на пазара продукти.

Организацията за икономическо сътрудничество и развитие определя разширената отговорност на производителя като подход за екологична политика, при който отговорността на производителя за продукта обхваща и етапа след потреблението от целия жизнен цикъл на продукта. Политиката за разширената отговорност на производителя се характеризира с:

(1) изместването на отговорността (физически и/или икономически, напълно или частично) във възходящ ред към производителя и извън общините;

(2) осигуряването на стимули на производителите, за да вземат предвид екологичните съображения при създаването на своите продукти. Докато други инструменти на политиката обикновено имат за цел изолирана точка от веригата, разширената отговорност на производителя се стреми да интегрира сигналите, свързани с екологичните характеристики на продуктите и производствените процеси в цялата продуктова верига.¹

I.2. Схеми за управление на отпадъците

В България се прилагат няколко основни схеми за управление на отпадъците в съответствие с националното законодателство. Анализът на всяка от схемите включва:

- както лицата, които имат отговорността за заплащане на разходите за услугите, свързани с отпадъците, *наречани в анализа „задължени лица“*, така и
- други лица, които законът задължава или на които дава възможност да организират и/или да осъществяват дейностите по събиране, транспортиране и третиране на отпадъците в съответната схема.

I.2.1. Отговорност на причинителя и притежателя за образуваните отпадъци при производството на стоки и услуги

Потоци отпадъци, за които се прилага схемата

Потоците отпадъци, за които се прилага тази схема в страната са: производствени отпадъци, включително производствени опасни отпадъци; болнични отпадъци; ПСБ/ПСТ; утайки от ПСОВ, отпадъци от строителството и от разрушаване на сгради (с изключение на

---

¹ ETC/SCP, 2012 г., Working document № 4/2012, Ефективност на икономическите инструменти за опаковки, Европейски тематичен център за устойчиво потребление и производство

строителните отпадъци от ремонтни дейности на домакинствата и разрушаване на сгради в малки количества по критерии, определени в ЗУО).

Същност на схемата

При тази схема производителят на определена стока или доставчикът на дадена услуга е задълженото лице и носи отговорност за съхраняване, транспортиране и третиране на отпадъците, генерирани при производството на съответните стоки и услуги, в съответствие с нормативните изисквания. Отговорността е както за осигуряване на цялостната логистика на дейностите по управление на образуваните отпадъци, за да се изпълнят изискванията на законодателството по отпадъците, така и за финансирането на тези дейности. Производителите и доставчиците на стоки и услуги могат да организират отговорността си относно образуваните при дейността им отпадъци:

- в собствени инсталации и съоръжения, за което трябва да притежават разрешително или регистрационен документ по ЗУО или комплексно разрешително по ЗООС, и/или
- да сключват писмен договор с лица, които имат право да извършват тези дейности с отпадъци в съответствие със ЗУО и ЗООС (т.е. да притежават разрешително или регистрационен документ по ЗУО или комплексно разрешително по ЗООС).

Отговорност на производителите и доставчиците на стоки и услуги е също така: да вземат предвид йерархията на отпадъците, да водят отчетност за отпадъците в съответствие с нормативни актове; да осигурят инструктаж и периодично обучение на персонала, който работи с опасни отпадъци; да предвидят и осъществят необходимите мерки за неразпространяване на замърсяване след закриване на обектите и дейностите с отпадъци; да осигуряват изискуемия мониторинг на околната среда; да осигуряват незабавен достъп на контролните органи до съоръженията, в които се образуват отпадъци, до съоръженията за съхраняване и третиране на отпадъците и до документацията по отпадъците.

Лицата, с които фирмите, производители на стоки и услуги, са сключили договори за транспортиране и/или третиране на отпадъците им, които са следващи притежатели на отпадъците, имат същите отговорности, както лицата, които с писмен договор са им предали отпадъците.

Тази схема е типичен пример за прилагане на принципа "замърсителят плаща".

Налична ли е информация за обхвата на лицата в схемата?

Всички лица в схемата са включени в публични регистри:

- във всяка РИОСВ е създаден регистър на лицата, които подлежат на инспекции и контрол по всяка от наредбите към ЗУО
- ИАОС поддържа регистри на лицата, притежаващи разрешителни и регистрационни документи за извършване на дейности с отпадъци; регистър на търговците и брокерите на отпадъци; регистър на депата за отпадъци и регистър на инсталациите за преработка на отпадъци;

- МОСВ поддържа регистри на лицата с комплексно разрешително по ЗООС и регистър на лицата с рециклиращи съоръжения по потоци отпадъци.

Формиране на цени

Цените на услугите, свързани със съхранение, транспортиране и третиране на отпадъци се формират изцяло на пазарен принцип при наличната конкуренция на национално ниво, в рамките на ЕС и Световната търговска организация (СТО).

Контрол и инспекции

Всички лица, получили разрешително/регистрационен документ за дейност с отпадъци или комплексно разрешително за инсталация за третиране на отпадъци подлежат на планови или извънпланови (*ad hoc*) проверки. МОСВ е разработило, а РИОСВ прилагат, национална Инструкция за планиране и отчитане на контролната дейност на РИОСВ². Инструкцията е разработена в съответствие с Препоръка на Европейския парламент и на Съвета от 4 април 2001 г., определяща минимални критерии за екологични инспекции в държавите-членки (2001/331/ЕС) и е база за осъществяване на инспекции, които да гарантират адекватност, безпристрастност и прозрачност на проверките и на оценките, произтичащи от тях. При констатиране на нарушения в резултат на инспекциите се прилагат предписания за отстраняване на пропуските, глоби и санкции по ЗУО и принудителни административни мерки при установяване на груби нарушения, като например спиране на дейности и инсталации с отпадъци без изискуемите по закон разрешителни.

Схемата не предполага ситуация, при която се създава монополното положение. Всяко лице, което желае и/или е длъжно и отговаря на изискванията на законите, получава от компетентните национални органи разрешително или регистрационен документ по ЗУО или комплексно разрешително по ЗООС за дейности с отпадъци, съответно за инсталации за отпадъци. Произнасянето на компетентните административни органи подлежи на обжалване чрез съдебната система по общия правов ред, установен на национално ниво. Производителите на стоки и услуги, които образуват отпадъци при тяхното производство имат свободата да избират на кое лице, притежаващо право по ЗУО или ЗООС да възложат третирането на отпадъците си, когато не ги третират в собствени инсталации.

Специфично за утайките от ПСОВ на населени места е регулацията на цените на ВиК услугите от независим национален регулатор – ДКЕВР, поради естествения монопол на тази услуга. Цената на услугата, предмет на регулация, включва и разходите, свързани с транспортиране и третиране на утайките от ПСОВ. Гражданите имат право на участие при обсъждането от ДКЕВР на цените на ВиК услугите. Освен това при ползване на външни услуги, свързани с третиране на утайките от ПСОВ на населени места, ВиК операторите са длъжни да избират изпълнители по реда на европейското и съответното национално законодателство за обществени поръчки.

---

² Инструкцията може да се намери на страницата в интернет на МОСВ: <http://www.moew.government.bg>.

Изисквания и стимули във връзка с йерархията на отпадъците

ЗУО, в съответствие с РДО, изисква от лицата, при чиято дейност се образуват и/или третира отпадъци, да прилагат йерархията при управлението на отпадъците. ЗУО, аналогично на РДО, допуска отклонения от йерархията за специфични потоци от отпадъци, когато това се основава на съображения, свързани с жизнения цикъл на отпадъците, във връзка с цялостното въздействие на образуването и управлението на такива отпадъци. При прилагането на йерархията могат да се вземат предвид общите принципи за опазване на околната среда, като предпазни мерки и устойчивост, техническата осъществимост и икономическата приложимост, опазване на ресурсите, както и цялостното въздействие върху околната среда, човешкото здраве, икономиката и обществото.

За лицата в схемата (*с изключение на лицата, отговорни за отпадъците от строителството и от разрушаване на сгради*) законодателството не поставя задължителни цели за рециклиране и оползотворяване на отпадъците. В общия случай пазарните механизми определят избора на лицата в схемата кой от методите от йерархията на отпадъците да изберат за предотвратяване или третиране на отпадъците, генерирани от тяхното производство, като например: транспортни разходи за превозване на отпадъците, цена за третиране на отпадъка чрез рециклиране, други методи на оползотворяване или обезвреждане, наличие на съоръжения в страната или извън страната, наличие на пазари за отпадъка като изходна суровина за материално или енергийно оползотворяване.

Производствените инсталации, които са в обхвата на Директива 2010/75/ЕС (КПКЗ) прилагат йерархията на отпадъците, доколкото НДНТ (най-добри налични техники) отчитат йерархията на управление на отпадъците.

Стимулиращ инструмент за причинителите и притежателите на отпадъци в анализиранията схема да прилагат йерархията на отпадъците, са „зелените“ обществени поръчки. Възложителите на „зелените“ обществени поръчки могат да залагат критерии за избор на изпълнители, свързани с йерархията на отпадъците, в частност изисквания, свързани с екомаркировка за определени продуктови групи и системи за управление на околната среда (EMAS). Екомаркировката и EMAS се присъждат на фирми и организации, които отчитат целия жизнен цикъл на продуктите, включително йерархията на управление на отпадъците. Независимо, че е приет Национален план за зелени обществени поръчки, все още много малък процент от обществените поръчки са „зелени“.³ Основна причина за тези скромни резултати е, че както „зелените“ обществени поръчки, така и екомаркировката и EMAS са доброволни инструменти, както на европейско, така и на национално ниво (с изключение на описаното по-горе задължение на възложители на СМР, във връзка с изискванията за СО). В условията на силни бюджетни ограничения в България, от една страна, и от друга страна – липсата на познания и опит в администрацията, силно стесняват екологичния подход при възлагането на доставката на стоки и услуги.

Специфични изисквания и стимули за строителните отпадъци (СО)

---

³ Информация може да бъде намерена на страницата в интернет на АОП.

От 2012 г. в националното законодателство за първи път се въведоха изисквания и количествени цели на повторна употреба, рециклиране и оползотворяване на СО. Лицата в схемата, отговорни за постигане на количествените цели са възложителите на строителни дейности (независимо дали са публични органи или частни лица). Количествените цели за рециклиране и оползотворяване са поетапни и възходящи в годините:

1. до 1 януари 2016 г. - най-малко 35 на сто от общото тегло на СО
2. до 1 януари 2018 г. - най-малко 55 на сто от общото тегло на СО
3. до 1 януари 2020 г. - най-малко 70 на сто от общото тегло на СО.

За постигането на тези цели, нормативната уредба въвежда от средата на 2014 г. следните основни практически инструменти, които да обвържат задължените лица в схемата за СО да преминат към рециклиране и друго оползотворяване на СО⁴:

- да изготвят план за управление на строителните отпадъци, който се включва в обхвата на инвестиционните проекти по Глава 8 от ЗУТ, а за обектите, за които не се изисква одобрен инвестиционен проект по ЗУТ, се изготвя като самостоятелен план
- възложителите на обществени поръчки за проектиране и изпълнение на строежи, с изключение на премахване на строежи, са задължени да включват в условията за избор на изпълнител и в договорите за възлагане, задължения към изпълнителите за влагане на рециклирани строителни материали в количества и поетапно, както е предвидено в Наредбата за управление на строителните отпадъци и за влагане на строителни рециклирани материали
- възложителите на СМР на пътища са отговорни за постигане поетапно на цел 80 на сто материално оползотворяване от теглото на образуванията при тези дейности СО
- възложителите на СМР и/или премахването на строежи извън предходната точка осигуряват селективното разделяне и материално оползотворяване на определени видове отпадъци в минимални количества, посочени в Наредбата за управление на строителните отпадъци и за влагане на строителни рециклирани материали.

Изпълнението на плана за управление на СО се установява:

1. за строежите, за които се упражнява строителен надзор - с окончателния доклад по чл. 168 от Закона за устройство на територията на лицето, упражняващо строителен надзор, в който се описва изпълнението на целите за оползотворяване и рециклиране на строителни отпадъци и целите за влагане на рециклирани строителни материали при изпълнението на проекта

---

⁴ Изискването не се прилага за: 1. разрушаване на сгради с разгъната застроена площ под 100 кв. м; 2. реконструкция, основен ремонт и/или промяна предназначението на строежи с РЗП, по-малка от 500 кв. м; 3. строеж на сгради с РЗП, по-малка от 300 кв. м; 4. разрушаване на негодни за ползване или застрашаващи сигурността строежи, когато тяхното премахване е наредено по спешност от компетентен орган.

2. за строежите, за които не се упражнява строителен надзор - с отчет до кмета на общината по образец съгласно изискванията на Наредбата за управление на строителните отпадъци.

Докладите и отчетите се представят на органа, одобрил инвестиционния проект или плана за управление на строителни отпадъци, когато е самостоятелен план.

В допълнение, силен стимул за преминаване към по-високи нива на управление на СО е въведената такса за депониране на СО (отчисления за депониране), чийто размер нараства в годините:

година	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
лв./тон депониран отпадък	15	22	28	36	40	45	57	95

От гледна точка на йерархията на управление на отпадъците основно предизвикателство на схемата (*с изключение на СО*) е липсата на задължителни цели за рециклиране и друго оползотворяване на отпадъците. Такъв е подходът и на общеевропейско ниво. При тази ситуация преминаването към по-високи нива на йерархията на управление на отпадъците зависи основно, от една страна от цените на различните услуги по третиране на отпадъците, и от друга страна – от цените на първичните суровини за производството на съответните стоки и услуги и наличието на пазари за отпадъците, които могат да заместят тези първични суровини. От съществено значение е познаването от бизнеса на философията, законодателството и предимствата на политиките относно ефективно използване на ресурсите, включително прилагането на йерархията на управление на отпадъците. Ето защо на национално ниво е необходимо въвеждане на подходящи стимули и обучения за лицата в схемата за прилагане от тях на ресурсоефективен подход към отпадъците, а на общеевропейско ниво – поетапно въвеждане на количествени цели и изисквания за предотвратяване на образуването на определени производствени отпадъци и увеличаване на количествата рециклирани и оползотворени производствени отпадъци, като се вземе предвид и конкурентоспособността на европейската икономика.

1.2.2. Разширена отговорност на производителя (РОП) относно 6 групи масоворазпространени отпадъци (МРО)

Потоци отпадъци, за които се прилага схемата

Към момента на разработване на НПУО съгласно националното законодателство в схемата поетапно са включени следните масоворазпространени отпадъци⁵:

- Отпадъци от опаковки - от 2004 г.
- Отпадъци от ИУМПС - от 2005 г.

⁵ Съгласно ЗУО „Масово разпространени отпадъци“ са отпадъци, които се образуват след употреба на продукти от многобройни източници на територията на цялата страна и поради своите характеристики изискват специално управление.

- Отпадъци от ИУЕЕО - от 2006 г.
- Отпадъчни масла и нефтопродукти - от 2006 г.
- Отпадъци от батерии и акумулатори - от 2006 г.
- Отпадъци от гуми - от 2011 г.

Същност на схемата

При тази схема за РОП лицата, пускащи на пазара продукти⁶, които след тяхната употреба се превръщат в МРО, са задължените по схемата лица и носят отговорност в съответствие с изискванията на ЗУО и специфичните наредби за всеки вид МРО за:

- постигане на количествените цели за подготовка за повторна употреба, рециклиране и оползотворяване на МРО, определени в Наредбите за всеки вид МРО
- съдържанието на опасни вещества в продуктите, които пускат на пазара
- етикетиране и маркировка
- разходите за управление на МРО, които се образуват след употребата на съответните продукти.

Домакинствата и различните организации, предприятия и институции, които в резултат на употребата на продукти образуват МРО, са длъжни да спазват правилата за разделно събиране и изхвърляне на определените за това места МРО.

РОП може да се осъществи по два начина от задължените лица:

1. чрез колективна система, представлявана от организация за оползотворяване (ОО) на съответните МРО.
2. индивидуално от задълженото лице (конкретна фирма), което пуска на пазара МРО.

Законодателството предоставя възможност на задължените в схемата лица да заплатят продуктова екотакса в държавен екологичен фонд – ПУДООС, вместо да реализират отговорността си чрез колективна система или индивидуално изпълнение. Продуктовата екотакса е нарастваща в годините от въвеждането на схемата и много по-висока от реалните разходи за постигане на целите за рециклиране и оползотворяване на МРО. Поради това тази възможност не е предпочитана от задължените по схемата лица. Все пак, тази възможност е оставена за задължените лица, в случай че пусканите на пазара количества от даден продукт са малки, или пък инцидентни и реализирането на РОП чрез колективна система или индивидуално изпълнение би представлявала голямо административно затруднение за задължените лица. Следва да се отбележи, че приходите от продуктите екотакси се изразходват за подобряване на дейностите на общините с отпадъци, национални информационни кампании в областта на отпадъците, но не са пряко свързани с рециклиране и оползотворяване на отпадъците.

---

⁶ Съгласно ЗУО "Пускане на пазара" е първото предоставяне на продукта на разположение на друго лице, безплатно или срещу заплащане, с цел той да бъде разпространен и/или използван на територията на Република България, както и внасянето и въвеждането на територията на Република България на продукта от дадено лице за негова собствена търговска, производствена или професионална дейност.

ОО и лицата, които изпълняват индивидуално задълженията си са длъжни:

- да получат разрешително по реда на ЗУО за осъществяване на дейността като ОО или за индивидуално изпълнение и организация на дейностите по разделно събиране, подготовка за повторна употреба, рециклиране и оползотворяване, както и осъществяване на информационни кампании за обществеността
- да създават системи за разделно събиране, повторна употреба, рециклиране и/или оползотворяване на съответния вид масово разпространени отпадъци на територията на Р. България в съответствие с изискванията на нормативната уредба. Въвеждането на депозитни системи е доброволен инструмент както за схемата за РОП, така и за всички схеми за управление на отпадъците, които се прилагат в страната. Депозитни системи в страната се прилагат основно за бутилки от бира, пластмасови касетки за транспортиране на напитки и палети.
- да изпълняват програмата за управление на МРО, която са представили в МОСВ като условие за получаване на разрешителното и осъществяване впоследствие на дейността и да достигнат целите за подготовка за повторна употреба, рециклиране и друго оползотворяване
- да осъществяват информационни кампании за обществеността.
- да представят информация, доклади и отчети пред МОСВ и ИАОС
- за ОО на отпадъци от опаковки – задължение и да обхванат определен брой население чрез системите за разделно събиране на отпадъците, включително чрез поставяне на контейнери за разделно събиране в населените места.

ОО е юридическо лице, регистрирано по Търговския закон или съгласно националното му законодателство, което не разпределя печалба и което управлява и/или самостоятелно извършва дейностите по разделно събиране, рециклиране и оползотворяване на МРО. От общо 36 ОО за шестте групи МРО, които към момента на разработване на НПУО са получили разрешение за дейност като ОО, 22 са регистрирани като АД по Търговския закон, 2 като ООД, 4 като ЕАД и 8 като ЕООД.

ОО могат да извършват сами дейностите по разделно събиране, оползотворяване и рециклиране на МРО и/или да сключват договори за осъществяване на тези дейности с лица, които притежават площадки, техника и инсталации, както и оторизация по закон да извършват такива дейности.

Задължените лица в схемата могат да бъдат съдружници или акционери в ОО и да сключват договори с ОО, която да изпълнява от тяхно име задълженията за постигане на целите за подготовка за повторна употреба, рециклиране и оползотворяване на съответния МРО, който е в резултат на крайната употреба на продукта, който са пуснали на пазара.

Учредителният акт на ОО трябва да съдържа условия, осигуряващи изпълнението на следните изисквания:

1. спазване на принципа за равнопоставеност и възможност за участие на всяко задължено лице в схемата, желаещо да изпълнява задълженията си за постигане на целите за третиране на МРО чрез колективната система;
2. учредителите на организацията по оползотворяване нямат право:

- а) да участват в друга организация по оползотворяване за един и същ отпадък;
- б) да си запазват преимущества с учредителния акт;

3. да съдържа забранителни разпоредби за:

- а) разпределяне на печалба;
- б) издаване на облигации и акции с купони за дивидент;
- в) отпускане на кредити и гаранции по кредити на трети лица, както и поемането на менителнични задължения;
- г) издаване на акции на приносител.

Разпределението на ОО към средата на 2020 г. според специфичния поток МРО са както следва⁷:

- отпадъци от опаковки – 5 ОО
- ИУМПС – 4 ОО
- ИУЕЕО – 7 ОО
- батерии и акумулатори – 8 ОО
- отработени масла и отпадъчни нефтопродукти – 6 ОО
- гуми – 6 ОО.

Приетият през 2012 г. ЗУО въведе допълнителни изисквания към крайните дистрибутори (магазините, в които продуктите се продават на крайните потребители) задължително да приемат излезли от употреба продукти от същия вид по време на цялата продължителност на работното време на магазините, без да се изисква заплащане от лицата, които изхвърлят разделно събраните МРО.

Важна характеристика на реализацията на подобна схема е наличието на публична информация. В тази връзка следва да се отбележи, че:

- ИАОС поддържа поотделно 4 публични регистъра на задължените по схемата лица, които пускат на пазара батерии и акумулатори, ЕЕО, гуми и масла. Тези лица имат задължение за регистрация в публичните регистри.
- ИАОС поддържа информационна система относно лицата, които пускат на пазара МПС. Информацията се подава от ПУДООС за лицата, заплатили продуктова такса за МПС, от ОО, за лицата в съответната колективна система и от лицата, изпълняващи ангажиментите си по схемата индивидуално. Задължените в схемата лица, които пускат на пазара МПС нямат задължение за регистрация в публичен регистър. Условие обаче за първоначална регистрация на МПС в КАТ е представянето на документ за платена продуктова такса в ПУДООС или лицензионно възнаграждение на ОО.

---

⁷ Информация за ОО, за лицата, изпълняващи индивидуално задълженията и на лицата, получили отказ за разрешение за ОО или за индивидуално изпълнение на задълженията, е представена на интернет страницата на МОСВ: <http://www.moew.government.bg/>

- В ПУДООС е налична информация за всички лица в схемата, които избират варианта за заплащането на продуктова такса на ПУДООС. Ежегодно ПУДООС има задължение да предоставя информация в ИАОС със списък на лицата, заплатили продуктова такса за всички видове продукти, след употребата на които се образуват МРО. Тази информация обаче не е публична и не е свързана с информационните системи на РИОСВ, които осъществяват контрол на задължените лица в схемата.
- МОСВ поддържа публични регистри на ОО и на лицата, които изпълняват задълженията си индивидуално, включително се публикува информация за тези от тях, които са изпълнили и които не са изпълнили годишните цели за рециклиране и оползотворяване, поотделно за всеки поток МРО.

Формиране на цени

Цените на услугите, свързани с подготовка за повторна употреба, рециклиране и оползотворяване на МРО се формират изцяло на пазарен принцип при наличната конкуренция на национално ниво, в рамките на ЕС и СТО за предоставяне на такива услуги. На основата на посочените цени на услугите по третиране на отпадъците от МРО, на разходите за административна издръжка на ОО, провеждането на информационните кампании за обществеността, заплащане на одитори и други присъщи разходи за дейността ОО, формират размера на тарифите за услугите, които предлагат на своите клиенти (широко разпространен е и терминът „лицензионни възнаграждения“).

С цел избягване на дъмпингови цени, на които ОО предлагат на задължени в схемата лица услугата да изпълняват от тяхно име цели за рециклиране на МРО, и произтичащия от това риск за измами и неизпълнение на целите от името на задължените в схемата лица, ЗУО въведе още по-строги изисквания за издаване на разрешително от МОСВ на ОО, включително изискване за представяне на банкова гаранция за гарантиране постигането на тези цели, разширяване на случаите на налагане на санкции и отнемане на разрешително на ОО при констатирани нарушения, и др.

Контрол и инспекции

ОО и лицата, които изпълняват индивидуално цели за рециклиране и оползотворяване на МРО доказват изпълнението на задълженията си и постигането на целите, като изготвят и представят пред министъра на околната среда и водите за всяка изминала календарна година отчети, доклади с фактически констатации и други документи в обхват, съдържание и срокове, определени с наредбите за МРО, за да докажат изпълнението на целите за рециклиране и оползотворяване на МРО.

Отчетите се заверяват от регистрирани одитори по смисъла на Закона за независимия финансов одит, възложени от ОО и от лицата, които изпълняват индивидуално задълженията. Изискванията към проверката, както и съдържанието на докладите и сроковете за представянето им са определени детайлно с наредбите за МРО.

Във връзка с констатирани от МОСВ, макар и изолирани случаи на измами от ОО и с оглед преустановяване на подобни практики, МОСВ проведе консултации с всички заинтересовани страни в схемата в продължение на повече от една година преди приемане на ЗУО през 2012 г. В резултат на консултациите в ЗУО се предвиди възможността министърът на околната среда и водите да възлага текущи одити през годината относно изпълнението на условията в издадените разрешения на задължените в схемата лица, ОО и на лицата, които изпълняват задълженията си индивидуално, в т.ч. проверка на икономическата информация, на количествата пуснати на пазара продукти, в резултат на чиято употреба се образуват МРО, събирането, повторната употреба, рециклирането и оползотворяването на отпадъците, както и на размера на платените продуктови екотакси и/или извършените разходи за дейности с отпадъци. Тези текущи проверки обхващат изпълнението на отговорностите на всички лица в схемата, а не само на ОО, включително:

- лицата, които пускат на пазара продукти, след употребата на които се образуват МРО
- лицата, които изпълняват задълженията си индивидуално
- ОО
- лицата, извършващи дейности по събиране, транспортиране, повторна употреба, рециклиране и оползотворяване на МРО по договор с ОО или с лица, които изпълняват задълженията си индивидуално, във връзка с изпълнение на техните цели и задължения.

Всички лица, подлежащи на годишни и текущи одити са длъжни да предоставят достъп до наличната документация и до площадките, на които се извършват дейности с отпадъци, и осигуряват необходимата информация във връзка с изпълнение на задълженията на одиторите.

Когато в резултат на одитите се установи неизпълнение на задълженията, ЗУО предвижда следните възможности:

- отнемане на разрешително на ОО и на лица, които изпълняват целите индивидуално
- усвояване на банковата гаранция, учредена в полза на МОСВ от ОО
- заплащане на продуктова екотакса от задължени в схемата лица, за които не са постигнати целите за рециклиране и оползотворяване или не са заплатили продуктовата такса, ако не изпълняват задълженията си чрез ОО или индивидуално.

РИОСВ, съгласно разпоредбите на ЗУО, имат компетенции да проверяват задължението за заплащане на продуктова екотакса в ПУДООС от задължените в схемата лица, които не изпълняват целите за оползотворяване и рециклиране чрез ОО или чрез колективна система. РИОСВ имат и компетенциите да проверяват и изпълнението на задължените в схемата лица, които пускат на пазара ЕЕО, батерии и акумулатори, масла и гуми, да се регистрират в публичните регистри на ИАОС.

Законодателството предоставя възможност за контрол и одит по цялата верига в схемата – от лицата, които пускат на пазара продукти, след употребата на които се формират МРО, до лицата, които рециклират отпадъците от МРО. Все още обаче МОСВ не е възлагало текущ одит.

РИОСВ изпитват затруднения за осъществяване на контрол, най-вече на лицата, които пускат на пазара стоки, които след употребата им се превръщат в МРО, и особено за опаковки, поради големия брой задължени лица от една страна, и от друга страна – поради липса на пълен обем информация за задължените в схемата лица.

Избраната схема дава свобода на избор на всяко задължено лице, тъй като има възможност да избира - индивидуално, чрез колективна система или чрез заплащане на продуктова такса в ПУДООС. Ако лицата изберат да изпълняват задълженията си чрез ОО, също имат възможност за избор, тъй като за всеки вид МРО на територията на страната са действащи повече от една организация за оползотворяване.

От друга страна, всяко лице, което отговаря на изискванията на нормативната уредба, може да получи разрешително за осъществяване на дейност като ОО или за индивидуално изпълнение на задълженията. Произнасянето на МОСВ по заявленията за разрешителни подлежи на обжалване чрез съдебната система по общия правов ред, установен на национално ниво.

ОО и лицата, които изпълняват индивидуално целите, могат да избират на кое лице, притежаващо оторизация по ЗУО или ЗООС да възложат третирането на отпадъците си, когато не ги третират в собствени инсталации.

В допълнение, заповедите за изпълнението на отговорностите на задължените в схемата лица са публични и подлежат на контрол от обществеността и от всички заинтересовани лица.

Изисквания и стимули във връзка с йерархията на отпадъците

Анализираната схема поставя конкретни цели за повторна употреба, рециклиране и оползотворяване на шестте групи МРО – както за четирите групи МРО, за които са поставени конкретни количествени цели в европейски директиви, така и за две допълнителни групи МРО – гumi и отработени масла. В комбинация с въведения икономически инструмент – продуктова екотакса за МРО и възможни механизми за контрол и одит, схемата за РОП показва добри постижения от гледна точка на йерархията на отпадъците за сравнително краткото време на прилагане на схемата. Докладите на ИАОС за изпълнение на годишните цели, с много малки изключения, показват изпълнение и преизпълнение на количествата рециклирани и оползотворени МРО.

Наредбите за МРО поставят и допълнителни изисквания, свързани с йерархията на отпадъците, в допълнение към задължителните количествени цели за подготовка за повторна употреба, рециклиране и друго оползотворяване, като например:

- При проектирането, производството и разпространението на опаковките да се позволи многократната им употреба или оползотворяването им, включително чрез рециклиране.

- Забрана за депонирането, изгарянето без оползотворяване на енергията и/или обезвреждането по какъвто и да е друг начин на отпадъци от опаковки, които могат да бъдат рециклирани и/или оползотворени по друг начин, на територията на страната.
- По отношение на отработените масла приоритет е даден на регенерирането пред другите методи на третиране
- Производителите на батерии и акумулатори да предприемат мерки при проектирането и производството им за:
  1. улесняване на предварителното третиране, оползотворяването и рециклирането на негодните за употреба батерии и акумулатори;
  2. подобряване качеството на батериите и акумулаторите с оглед ограничаване на вредното им въздействие върху околната среда през целия им жизнен цикъл;
  3. намаляване съдържанието на опасните вещества за сметка на съдържанието на по-малко замърсяващи вещества, особено като заместители на живака, кадмия или оловото.
- Производителите на уреди, в които се вграждат батерии и акумулатори, проектират уредите по такъв начин, че батериите и акумулаторите след излизането им от употреба могат да бъдат лесно отстранени.
- Забрана за изхвърлянето на НУБА в съдове за битови отпадъци.
- Производителите на ЕЕО и производителите на материали и компоненти за ЕЕО да предприемат мерки при проектирането и производството им за улесняване на предварителното третиране и оползотворяването, особено на повторната употреба и рециклирането на ИУЕЕО, както и на материалите и на компонентите от него.
- Производителите на ЕЕО предприемат мерки да не възпрепятстват повторната му употреба чрез специфични проектни характеристики или производствени процеси, при които се произвежда ЕЕО.
- Производителите на ЕЕО прилагат изискванията за екодизайн, улесняващи повторната употреба и третирането на ИУЕЕО съгласно Закона за техническите изисквания към продуктите.
- Забрана за депониране на гуми.
- Забрана за депониране и/или изгаряне на автомобилни и индустриални НУБА, както и на портативни НУБА, съдържащи живак, кадмий или олово.

За част от посочените по-горе изисквания, които имат императивен характер, на практика контролът е труден или невъзможен (напр. забраните за изхвърляне и депониране), а друга част от изискванията имат по-скоро препоръчителен характер (напр. изискванията за екодизайн на продуктите и др. подобни и изпълнението им е въпрос на осмисляне и фирмена стратегия). Ето защо от най-голямо значение за съобразяване както от производителите на продукти, така и от потребителите с посочените по-горе разпоредби, имат обучителните, образователните и

информационни кампании, както и предоставянето на определени финансови стимули на производителите или на по-широк и удобен достъп за разделно събиране от потребителите.

Нужда от включване в схемата на нови МРО

Анализът на отпадъците показва, че най-добри постижения от гледна точка на йерархията на управление на отпадъците са постигнати за МРО. Това дава основание добрите резултати от прилагане на схемата за 6-те групи МРО схемата да се разшири и за други продукти. С оглед на новите европейски цели по отношение на текстилните отпадъци за 2025 г., е целесъобразно в схемата „Разширена отговорност на производителя“ да бъдат включен и този отпадъчен поток, който отговаря напълно на определението на МРО и количествата му в състава на битовите отпадъци са сравнително големи (5,5% съгласно извършената последно изследване на национално ниво на морфологичния състав на битовите отпадъци). Пилотното въвеждане на разделното събиране на отпадъци от текстил показва интерес от страна на гражданите и добри резултати, което е окуражаващо и подкрепящо предложението този отпадъчен поток да се управлява чрез схемата „Разширена отговорност на производителя“, каквато практика има вече в много други европейски страни.

Основни предизвикателства на схемата и препоръки

Усъвършенстването и разширяването на схемата за РОП трябва да реши следните основни предизвикателства:

- Подобряване на възможностите за контрол чрез идентифициране на всички задължени лица в схемата и осигуряване на онлайн достъп на РИОСВ до тази информация с оглед осъществяване на проверки на всички задължени в схемата лица: за изпълнение на задължението им за регистрация в ИАОС и за заплащането на продуктови такси в ПУДООС, в случай че задължените в схемата лица не изпълняват задълженията си чрез ОО или чрез индивидуално разрешително.
- Практическо прилагане на текущи одитни проверки по договорени процедури от МОСВ за дейността на ОО и на лицата, изпълняващи индивидуално задължения, включително по цялата верига: задължените в схемата лица, събирането, транспортирането, рециклирането и друго оползотворяване и обезвреждане на МРО.
- Задълбочени проучвания за възможността от въвеждане на схемите за МРО за различни видове продукти.
- Стимулиране на производителите на продукти, след употребата на които се образуват МРО и подобряване на осведомеността на задължените в схемата лица и на обществеността относно ползите и възможностите за прилагане на по-високи нива на йерархията на управление на МРО.
- Включване на нов отпадъчен поток (текстилни отпадъци), които да се управляват чрез Схемата за разширена отговорност на производителя.

I.2.3. Схема за отговорност на домакинствата и на другите лица, които генерират подобни на битовите отпадъци

Потоци отпадъци, за които се прилага схемата

Схемата се прилага за битовите отпадъци от домакинствата (с изключение на 6 групи МРО) и за отпадъци, подобни на битовите, които по своя характер и състав са сравними с отпадъците от домакинствата, но образувани от други източници. Подобни на битовите отпадъци се образуват най-вече от административни сгради, образователни институции, социални организации, пазари, търговски обекти, хотели и ресторанти, ателиета за услуги. Битови отпадъци се образуват и от производствени предприятия, но от жизнената дейност на служителите и работниците в тези предприятия. В схемата попадат и строителните отпадъци от ремонтни дейности и от разрушаване на сгради, генерирани от домакинствата и други обекти в малки количества.

Същност на схемата

При тази схема задължени лица са домакинствата и лицата, които образуват битови отпадъци и подобни на битовите отпадъци. Тези лица са отговорни за изхвърлянето, включително разделното събиране и изхвърляне на битовите отпадъци в определените за целта съдове и места и за заплащане на разходите за услугите по временно съхраняване, събиране, транспортиране и третиране на отпадъците в съответствие със Закона за местните данъци и такси, ЗУО и наредбите на общините за управление на отпадъците. Задължените в схемата лица заплащат ежегодна такса за битови отпадъци, в размер определен от общинския съвет за всяко населено място поотделно⁸. Целта на таксата битови отпадъци е прилагане на принципа «замърсителят плаща». Почти без изключение общините определят таксата битови отпадъци като промил от данъчната оценка/отчетната стойност на имотите на гражданите, фирмите и институциите, при това обичайната практика е за домакинствата да се определя по – ниска такса като промил от данъчната оценка от тази определяна за фирмите и другите юридически лица. Само в някои общини (напр. Столична община) е предоставяна възможност на юридическите лица да заявяват необходимия брой контейнери и честота на извозване на отпадъците и на тази база да се определя годишната им такса за битови отпадъци, т.е. на база изхвърляно количество битови отпадъци. Поради тази причина принципът «замърсителят плаща» не се прилага напълно. През 2017 г. бе приет ЗИД на ЗМДТ, с който бяха въведени нови основи за определяне на такса битови отпадъци като препоръчителната основа е на база количество на генерираните отпадъци или други основни различни от данъчната оценка, като напр. на 1 жител. Поради необходимостта от изграждането на информационна база и административен капацитет на общините, годината на преминаване към прилагането на новите основи за определяне на такса битови отпадъци няколко пъти бе отлагана като към настоящия момент за стартова година е приета 1.01.2022 г.

---

⁸ Подробно таксата битови отпадъци е анализирана в частта на анализите за икономическите инструменти

Другите лица, които участват в схемата са: общините, регионалните сдружения на общини за управление на отпадъците (РСУО) и фирмите или общински предприятия, на които общините възлагат една или повече дейности, свързани със събиране, транспортиране и третиране на битовите отпадъци.

В анализираната схема общините имат традиционно големи отговорности, които нарастват особено в последните години, във връзка с новите изисквания за прилагане на йерархията на отпадъците. Основните задължения на общините са:

- разработване на общинска наредба и на общинска програма за управление на отпадъците
- осигуряването на всички елементи на системата за събиране, транспортиране и последващо третиране в инсталации и съоръжения на битовите отпадъци в съответствие със ЗУО и наредбите към него
- закриване и рекултивация на депата за битови отпадъци с преустановена експлоатация
- организирането на събирането, оползотворяването и обезвреждането на строителни отпадъци от ремонтна дейност, образувани от домакинствата на територията на съответната община⁹
- оказване на съдействие на ОО за МРО, например чрез определяне на местата за разполагане на контейнерите за разделно събиране на отпадъците от опаковки, както и на други елементи от системите за събиране на МРО
- общинските системи за разделно събиране на отпадъците от хартия, метал, пластмаса и стъкло, включително отпадъците от опаковки от хартия, метал, пластмаса и стъкло, трябва да обхванат задължително всички населени места с население, по-голямо от 5000 жители, и курортните населени места. За тези населени места законът изисква битовите отпадъците от хартия и картон, стъкло, пластмаси и метал, образувани от търговски обекти, производствени, стопански и административни сгради, да се събират разделно в съответствие с реда и условията, регламентирани с Наредбите на общините за управление на отпадъците
- разделното събиране и съхраняването на битови биоразградими отпадъци и биоотпадъци, в т.ч. за определянето на местата за разполагане на необходимите елементи на системата за разделно събиране на тези отпадъци и предаването им за компостиране или анаеробно разграждане – от момента на въвеждане в експлоатация на съоръжения или инсталации за третиране на биоотпадъците. Общините са длъжни да осигурят разделно събиране и оползотворяване на

---

⁹ В обхвата на строителните отпадъци, отговорност на общините се включват СО от:

1. разрушаване на сгради с разгъната застроена площ под 100 кв. м;
2. реконструкция, основен ремонт и/или промяна предназначението на строежи с РЗП, по-малка от 500 кв. м;
3. строеж на сгради с РЗП, по-малка от 300 кв. м;
4. разрушаване на негодни за ползване или застрашаващи сигурността строежи, когато тяхното премахване е наредено по спешност от компетентен орган.

цялото количество на образуваните биоотпадъци от поддържането на обществени площи, паркове и градини на територията на съответната община. Кметовете на общините трябва да разработят подробен график за обслужване на съдовете за събиране на биоотпадъци и да го оповестяват на интернет страницата на съответната община и/или информират населението и обхванатите фирми по друг подходящ начин

- осигуряването на площадки за безвъзмездно предаване на разделно събрани отпадъци от домакинствата, в т.ч. едрогобаритни отпадъци, опасни отпадъци от бита и от ремонтна дейност на домакинствата и др.отпадъци във всички населени места с население, по-голямо от 10 000 жители на територията на общината, и при необходимост в други населени места. В населените места с районно деление тези площадки следва да съответстват най-малко на броя на районите, така че предлаганите услуги да бъдат достъпни за жителите на общината. Тези изисквания са нови за общините и целят подобряване на условията за потребителите на услуги за разделно събиране на отпадъците в населените места и подпомагане на общините за постигане на целите за рециклиране и оползотворяване на отпадъците.
- определяне на изискванията към площадките за пунктовете за предаване на отпадъци от хартия и картон, пластмаси и стъкло и създаване и поддържане на регистър на пунктовете за предаване на отпадъци от пластмаси, стъкло, хартия и картон на територията на съответната община и на площадките, осигурени от общините за безвъзмездно предаване на битови отпадъци
- определяне на размера на таксите за услугите, свързани с битовите отпадъци и събирането на приходите от таксите
- осъществяване на контрол за спазване на изискванията от домакинствата и другите задължени лица в схемата
- осъществяване на контрол за изпълнението на договорите от лицата, на които общината е възложила различни дейности, свързани с изпълнение на услуги по събиране и третиране на битовите отпадъци, за строителството на съоръжения за третиране на битови отпадъци, доставката на машини и съоръжения и др.

Нужда от разширяване на схемата

Схемата за отговорност на домакинствата и на другите лица, които генерират подобни на битовите отпадъци включва всички потоци битови отпадъци (с изключение на МРО, които се управляват чрез Схемата „Разширена отговорност на производителя“), генерирани от домакинствата и от обекти, подобни на битовите. Не е необходимо схемата да разширява материалното си покритие, но е необходимо да се разширява териториалното покритие на системите за разделно събиране на потоците битови отпадъци, включени в „Схемата за отговорност на домакинствата и на другите лица, които генерират подобни на битовите отпадъци“ в общини, където все още не се извършва разделно събиране на потоците отпадъци, включени в схемата, особено на битовите зелени и хранителни биоотпадъци, а така също и на опасните отпадъци от бита; битовите отпадъци от хартия и картон, метали, пластмаса и стъкло(извън отпадъците от опаковки); ЕГО, строителни отпадъци от малки ремонтни дейности на домакинствата, отпадъци от пепел и сгурия от битовото отпoление.

I.2.4. Материално и териториално покритие на разделното събиране на отпадъци на територията на Р.България

В рамките на схемите за управление на отпадъците в страната, представени в предходните раздели, се създадоха, развиват се, разширяват и се подобряват системите за разделно събиране на отпадъците.

Материално покритие на системите за разделно събиране на отпадъците

На територията на цялата страна или в ограничен брой общини или населени места в страната се прилагат системи за разделно събиране на следните отпадъчни потоци и материали:

- Отпадъци от опаковки (от хартия и картон, пластмаса, стъкло, метали, дърво)
- ИУЕЕО
- ИУМПС
- НУБА
- ИУГ
- Отпадъчни масла
- Опасни отпадъци от бита
- Битови отпадъци от хартия и картон, метали, пластмаса и стъкло извън отпадъците от опаковки
- Зелени биоотпадъци
- Хранителни биоотпадъци
- Отпадъци от текстил от бита
- Отпадъци от пепел и сгурия от изгарянето на дърва и въглища за битово отопление от домакинствата
- Едрогабаритни битови отпадъци (като мебели, дюшеци и др.подобни)
- Отпадъци от строителство и от разрушаване на сгради
- Строителни отпадъци от ремонтни дейности на домакинствата
- Отпадъци от територията на лечебни и здравни заведения.

Системите за разделно събиране на посочените по-горе отпадъчни потоци имат различно териториално покритие. Най-всеобхватно и последователно на територията на всички региони и в почти всички общини са развити системите за разделно събиране на МРО по схемата „Разширена отговорност на производителя, както следва:

Отпадъци от опаковки

От всички МРО в страната за първи път започва да се създава системата за разделно събиране на отпадъците от опаковки през 2004 г. след приемането на Закона за управление на отпадъците през 2003 г. Съгласно Доклада на ИАОС относно състоянието на управлението на опаковките и отпадъците от опаковки за 2018 г., 183 от общо 265 общини, с обхванато население от 6 627 295 жители, са изградени системи

за разделно събиране на отпадъци от опаковки, обслужвани от 45 500 бр. съдове за разделно събиране.

Фигура 1. Обхванати общини от системите за разделно събиране на отпадъци от опаковки (2018 г.)

Източник: ИАОС

По данни на организациите по оползотворяване на отпадъците от опаковки, публикувани към м.октомври на 2020 г., системата се е разширила допълнително и обхваща 207 от общо 265 общини, разпределени по организации по оползотворяване както следва:

„Екопак България“ АД, <http://www.ecopack.bg/bg/>

Айтос, Банско, Батак, Белица, Белоградчик, Берковица, Бобов дол, Борован, Ботевград, Брацигово, Брегово, Бургас, Бяла Слатина, Ветово, Видин, Враца, Върбица, Вършец, Гълъбово, Две могили, Девин, Димитровград, Димово, Добрич, Долна Митрополия, Долни дъбник, Дулово, Дупница, Етрополе, Искър, Камено, Карнобат, Кнежа, Кресна, Криводол, Кюстендил, Левски, Летница, Луковит, Любимец, Мездра, Монтана, Омуртаг, Оряхово, Пазарджик, Панагюрище, Перушица, Пещера, Плевен, Пловдив, Пордим, Раднево, Разлог, Ракитово, Рила, Роман, Ружинци, Русе, Сапарева баня, Свиленград, Своге, Силистра, Симитли, Сливо поле, Сопот, София, Средец, Стамболийски, Стрелча, Струмляни, Сунгурларе, Съединение, Тетевен, Тутракан, Хасково, Хисар, Цар Калоян, Червен бряг, Чипровци, Шумен, Ябланица, Якоруда

„Екобулпак“ АД, <http://www.ecobulpack.com/>

Столична община, Божурище, Ловеч, Разград, Търговище, Угърчин, Велинград, Костинброд, Сърница, Габрово, Трявна, Белово, Казанлък, Костенец, Кричим, Лесичово,

Лъки, Марица, Мъглиж, Павел баня, Септември, Болярово, Елхово, Несебър, Нова Загора, Поморие, Сливен, Стралджа, Тунджа, Ямбол

„Булекопак“ АД, <http://www.bulecopack.com/>

Белене, Бойчиновци, Велики Преслав, Венец, Вълчедръм, Годеч, Гоце Делчев, Гърмен, Долна баня, Драгоман, Дряново, Елин Пелин, Каолиново, Каспичан, Козлодуй, Кърджали, Лозница, Лом, Мадан, Медковец, Мизия, Момчилград, Никола Козлево, Никопол, Нови Искър, Нови Пазар, Павликени, Петрич, Пловдив, Радомир, Самоков, Сандански, Сатовча, Смядово, Столична община, Стражица, Тервел, Хаджидимово, Хайредин, Хитрино, Якимово.

„Екоколект“ АД, <http://www.ecocollect.bg/>

Асеновград, Белослав, Шабла, Генерал Тошево, Суворово, Провадия, Девня, Дългопол, Стара Загора, Добрич, Каварна, Аксаково, Куклен, Долни чифлик, Калояново, Родопи, Пловдив, Раковски, Балчик, Първомай, Садово, Чирпан, Вълчи дол

„Еко Партнърс България“ АД, www.ecopartners.bg

Варна, Велико Търново, Перник, Благоевград, Горна Оряховица, Свищов, Полски Тръмбеш, Брезник, Трън, Сухиндол, Земен.

ИУЕЕО, ИУМПС, ИУГ, НУБА, отпадъчни масла и нефтопродукти

Тези отпадъчни потоци покриват също територията на цялата страна.

За отпадъците от ИУЕЕО от организациите за оползотворяване на този вид отпадъци са осигурени специални пунктове за предаване на ИУЕЕО, а на територията на търговските обекти в страната, които продават ЕЕО се осигуряват условия за обратно приемане на ИУЕЕО от същия вид. Тъй като ЕЕО се продава в почти всички общини на страната, елементи на системата за разделно събиране на този отпадъчен поток са разположени на територията на всички региони и в преобладаващата част от общините.

Системата за разделно събиране на ИУГ, отпадъчните масла и нефтопродукти и излезли от употреба автомобилни акумулатори е също развита в почти всички общини в страната, тъй като сервизите за смяна на гуми, автомобилни акумулатори и моторни масла са длъжни да приемат обратно употребените продукти, превърнали се в отпадъци. В допълнение, организациите по оползотворяване осигуряват допълнителни пунктове за събиране на тези отпадъци в по-големите общини. Организациите по оползотворяване организират събирането на предадените ИУГ, отпадъчните масла и нефтопродукти и автомобилни акумулатори от сервизите и осигуряват по-нататъшното им предаване за рециклиране и оползотворяване.

Системата за разделно събиране на излезли от употреба портативни батерии е развита също на територията на цялата страна, тъй като търговските обекти, в които се извършва продажба на портативни батерии са длъжни да приемат обратно излезли от употреба такива батерии. В допълнение по заявка на общини и държавни административни структури организациите по оползотворяване на този вид отпадък поставят специални контейнери за събирането им.

Системата за разделно събиране на ИУМПС е развита на територията на цялата страна. Организациите по оползотворяване на ИУМПС осигуряват безплатното извозване на

ИУМПС до пунктове за временно съхраняване и/или разкомплектоване, по заявка на лица, които искат да се освободят от ИУМПС от посочения от тях адрес. Също така, на лицата, които искат да се освободят от ИУМПС, е предоставена възможност да извозят и предадат ИУМПС на площадка за временно съхранение и/или разкомплектоване, като в този случай е предвидено и заплащане от страна на приемащия пункт.

Зелени битови биотпадъци

Системите за разделно събиране на този отпадъчен поток са развити в общините, в които са въведени в експлоатация инсталации за компостиране на зелени битови отпадъци с финансиране основно по ОПОС 2014-2020 г. По-конкретно към 2020 г. това са следните 19 от общо 55 регионални системи на общините за управление на отпадъците:

Борово-Бяла, Бургас, Велико Търново, Габрово, Добрич, Никопол-Левски, Перник, Плевен, Пловдив, Самоков, Смолян, Стара Загора, Столична, Хасково, Видин, Луковит, Монтана, Панагюрище и Разлог.

След като бъдат въведени в експлоатация изграждащите се през 2020 г. инсталации за компостиране на зелени отпадъци, без разделно събиране на зелените биоотпадъци ще останат следните шест регионални системи: Ловеч, Омуртаг, Шумен, Малко Търново, Рудозем и Созопол.

Следва да се подчертае, че разделното събиране на зелените биоотпадъци не се осъществява във всички населени места в обхвата на РСУО, на чиято територия са изградени или се изграждат инсталации за компостиране на зелени отпадъци. Зелените отпадъци се събират от по-големите населени места, като при определянето им са взети предвид транспортни разстояния от компостиращата инсталация, количества генерирани зелени отпадъци, необходими финансови разходи за разделното събиране и извозване на отпадъците и др.

Хранителни битови биоотпадъци

Към 2020 г. система за разделно събиране на хранителни отпадъци е изградила само Столична община, която има функционираща анаеробна инсталация за хранителни отпадъци с капацитет 20 000 т/година. В още три регионални системи на общините за управление на отпадъците към 2020 г. със средства по ОПОС 2014-2020г. се изграждат още три инсталации: Бургас (Югоизточна България), Русе (Североизточна България) и Благоевград (Югозападна България) и след въвеждането им в експлоатация ще започне функционирането и на системите за разделно събиране на хранителните отпадъци в посочените региони.

Опасни отпадъци от бита, едрогабаритни битови отпадъци, строителни отпадъци от ремонтни дейности на домакинствата, отпадъци от пепел и сгурия

Системи за разделно събиране на посочените потоци битови отпадъци са организирани само в някои по-големи общини, а в по-ограничен брой случаи – и в по-малки общини.

За едрогабаритните отпадъци от общините е създадена организация за разделното им събиране, като общините публикуват седмичен график, съобразно който оставените до контейнерите за битови отпадъци ЕГО се извозват и/или на гражданите се посочват обособени площадки, на които могат да извозят посочените отпадъци. Тъй като в страната няма изградени центрове за подготовка за повторна употреба на мебели и др. ЕГО, обичайната практика е от тях да се извличат някои полезни елементи, които се предават за рециклиране или друго оползотворяване, а остатъците се депонират.

Разделното събиране на строителните отпадъци от ремонтни дейности на домакинствата (до определени количества) се организира от общините по следния начин: разрешено е тези отпадъци да се оставят опаковани до контейнерите за битови отпадъци и след това се извозват на специализирани площадки за третирането им или при по-големи количества гражданите заявяват контейнери, които след това се извозват срещу заплащане до площадки за третиране на строителни отпадъци.

Разделно събиране на опасни отпадъци от бита е организирано също в по-големи общини. Общините обявяват график, по който мобилни пунктове събират от домакинствата опасните отпадъци от бита. В някои общини (като напр. Монтана, Разград и др.) имат изградени площадки, на които гражданите могат сами да предадат опасни битови отпадъци.

Разделно събиране на отпадъци от пепел и сгурия от битово отопление е организирано в някои общини. Разделното събиране на този поток отпадъци предотвратява замърсяването на рециклируеми отпадъци, които попадат в контейнерите за смесени битови отпадъци, които се насочват към инсталации за сепариране на рециклируеми отпадъци от събраните смесени битови отпадъци. В допълнение се предотвратява запалване на контейнерите от горяща сгурия и локално замърсяване на въздуха, както и опасност от възникване на пожар.

Отпадъци от текстил от бита

В последните години някои общини (София, Стара Загора, Бургас и др.) въведоха пилотно разделно събиране на текстилни отпадъци в сътрудничество с организации, които се занимават с дейности с дрехи втора употреба. В настоящия НПУО се предлага разделното събиране да се разшири на територията на цялата страна чрез прилагане на схемата „Разширена отговорност на производителя“.

Отпадъци от територията на лечебни и здравни заведения

Разделното събиране на този поток отпадъци се организира на територията на цялата страна от лечебните и здравните заведения. Разделното събиране се осъществява в съответствие с Наредба № 1 от 09.02.2015 г. за изискванията към дейностите по събиране и третиране на отпадъците на територията на лечебните и здравните

заведения (Обн. ДВ. бр.13 от 17 Февруари 2015г., изм. и доп. ДВ. бр.102 от 11 Декември 2018г.).

Битови отпадъци от хартия и картон, метали, пластмаса и стъкло извън отпадъците от опаковки

Разделното събиране на този поток отпадъци е организирано от бизнес организации, като гражданите и обекти, които генерират отпадъци, подобни на битовите могат да предават разделно събрани отпадъци на площадки, получили съответните разрешителни по ЗУО за съхраняване на такива отпадъци. Такива площадки има организирани на територията на цялата страна.

Отпадъци от строителство и от разрушаване на сгради

Разделното събиране на отпадъците от строителство и разрушаване на сгради е отговорност на строителната индустрия, която осъществява дейностите по разделното събиране на този поток отпадъци и предаването им за рециклиране и оползотворяване в съответствие с Наредбата за управление на строителните отпадъци и за влагане на рециклирани строителни материали, приета с ПМС 267 от 5.12.2017 г. (Обн., ДВ, бр. 98 от 8.12.2017 г.).

Основни изводи и препоръки

- В България се прилагат успешно няколко основни схеми за управление на отпадъците в съответствие с националното законодателство в т.ч.: отговорност на причинителя и притежателя за образуваните отпадъци при производството на стоки и услуги; разширена отговорност на производителя относно 6 групи масово разпространени отпадъци; и схема за отговорност на домакинствата и на другите лица, които генерират подобни на битовите отпадъци.
- Схемата за отговорност на причинителя и притежателя за образуваните отпадъци при производството на стоки и услуги се прилага за производствени отпадъци, вкл. производствени опасни отпадъци, болнични отпадъци, ПСБ/ПСТ, утайки от ПСОВ, отпадъци от строителството и от разрушаване на сгради (с изключение на строителните отпадъци от ремонтни дейности на домакинствата и разрушаване на сгради в малки количества по критерии, определени в ЗУО). Създадени са публични регистри на: лицата подлежащи на инспекция и контрол; лицата, притежаващи разрешителни и регистрационни документи за извършване на дейности с отпадъци; търговците и брокерите на отпадъци; депата за отпадъци и инсталациите за преработка на отпадъци; лицата с комплексно разрешително по ЗООС и регистър на лицата с рециклиращи съоръжения по потоци отпадъци. Цените на услугите, свързани със съхранение, транспортиране и третиране на отпадъци се формират изцяло на пазарен принцип при наличната конкуренция на национално ниво, в рамките на ЕС и Световната търговска организация. Всички лица, получили разрешително/регистрационен документ за дейност с отпадъци или комплексно разрешително за инсталация за третиране на отпадъци

подлежат на планови или извънпланови (*ad hoc*) проверки. Процесът на контрол е обезпечен с всички необходими нормативни документи.

- Схемата за разширена отговорност на производителя (РОП) се прилага успешно по отношение на 6 групи масово разпространени отпадъци (МРО): опаковки (от 2004 г.); ИУМПС (от 2005 г.); ИУЕЕО (от 2006 г.); отпадъчни масла и нефтопродукти (от 2006 г.); батерии и акумулатори (от 2006 г.); и гуми (от 2011 г.). При тази схема, лицата, пускащи на пазара продукти, които се превръщат в МРО, са задължени по силата на ЗУО и специфичните наредби за постигане на количествени цели за подготовка за повторна употреба, рециклиране и оползотворяване на МРО, определени в Наредбите за всеки вид МРО. Създадени са и се поддържат съответните публични регистри на задължените по схемата лица. Цените на услугите, свързани с подготовка за повторна употреба, рециклиране и оползотворяване на МРО се формират изцяло на пазарен принцип при наличната конкуренция на национално ниво, в рамките на ЕС и СТО за предоставяне на такива услуги. Анализът на отпадъците показва, че най-добри постижения от гледна точка на йерархията на управление на отпадъците са постигнати за МРО. Това дава основание добрите резултати от прилагане на схемата за 6-те групи МРО схемата да се разшири и за други продукти. С оглед на новите европейски цели по отношение на текстилните отпадъци за 2025 г., е необходимо в схемата да бъдат включен и този отпадъчен поток.
- Схема за отговорност на домакинствата и на другите лица, които генерират подобни на битовите отпадъци. Схемата се прилага за битовите отпадъци от домакинствата (с изключение на 6 групи МРО) и за отпадъци, подобни на битовите, които по своя характер и състав са сравними с отпадъците от домакинствата, но образувани от други източници. Задължени лица са домакинствата и лицата, които образуват битови отпадъци и подобни на битовите отпадъци. Задължените лица заплащат такса-битови отпадъци, с приходите от която се финансира функционирането на схемата. Понастоящем размерът на таксата се определя масово като промил от данъчната оценка/отчетната стойност на имотите на гражданите, фирмите и институциите, което води до неспазване на принципа „замърсителят плаща“. През 2017 г. бе приет ЗИД на ЗМДТ, с който бяха въведени нови основи за определяне на такса битови отпадъци. След няколко отлагания, към настоящия момент за стартова година на новия механизъм за определяне на такса-битови отпадъци е приета 1.01.2022 г.
- Разделно събиране на отпадъци се осъществява за 16 потока отпадъци. В териториален обхват във всички региони на страната се извършва разделно събиране на МРО, отпадъци от лечебни и здравни заведения и отпадъци от хартия и картон, метали, пластмаса и стъкло (извън отпадъците от опаковки) и отпадъците от строителство и разрушаване на сгради. За другите потоци отпадъци: Опасни отпадъци от бита; Зелени биоотпадъци; Хранителни биоотпадъци; Отпадъци от текстил от бита; Отпадъци от пепел и сгурия от битово отопление ; Едрогабаритни битови отпадъци (като мебели, дюшеци и др. подобни); Строителни отпадъци от ремонтни дейности на домакинствата, се прилага разделно събиране в част от общините в страната и е необходимо териториалния обхват да се разширява поетапно.